

werken aan audiovisuele vorming. Aan de afstemmingspoging in de voorliggende conceptprogramma's moet nog heel wat geschaafd worden.

2. De communicatieve lijn

Dat is de richting zoals aangeduid door het Europees Referentiekader: specificatie van wat leerlingen op verschillende niveaus moeten kunnen in en met de doeltaal. Het Referentiekader vindt in het regulier onderwijs veel moeizamer ingang dan in andere vormen van vto (beroeps- en bedrijfsopleidingen, taleninstituten). Voor het regulier onderwijs zijn communicatieve 'can-do statements' alleen te vrijblijvend. De talige repertoires en de correctheidseisen voor de verschillende niveaus moeten voor de Nederlandse situatie en voor elke doeltaal apart uitgewerkt worden.

3. De interculturele lijn

Het vto moet niet alleen over de doeltaal gaan, maar moet ook een culturele en inhoudelijke kern krijgen. Dat was vroeger de literatuur(geschiedenis) maar die functioneert niet meer als zodanig. Wat ervoor in de plaats moet komen, tekent zich wel af in de internationale discussie maar heeft nog geen duidelijke contouren: kennis en vaardigheden m.b.t. de pragmatiek van de doeltaal ('hoe gedraag je je in doeltaalsituaties?'), de door de doeltaal gedragen cultuur in brede zin en de vergelijking met de eigen cultuur.

Natuurlijk kan dit niet allemaal tegelijk via één examenprogramma het vto ingepompt worden. Maar je kunt wel een beleid uitzetten: wat kun je met kleine stapjes op langere termijn via de examenprogramma's doen, wat moet je langs welke andere wegen stimuleren?

Het voorliggende concept-examenprogramma biedt geen toekomstvisie voor het vto. Misschien is de gedachte erachter: consolidatie en rust na alle uitglijders en buiklandingen met de tweede fase havo/vwo. Of: sturen is wel erg moeilijk in Nederland, laat nu maar duizend bloemen bloeien, we zien wel wat er van komt. Mijn gedachte is: hier worden kansen gemist. Doodzonde. Geen vergezichten in de polder. Het blijft modderen. ■

1. Zie voor de concept- examenprogramma's havo/vwo (2004) <<http://www.tweedefase-loket.nl/examenprogramma/index.php>>.

2. Karin Heesters e.a. (1999), Is dit een betoog, een beschouwing of een uiteenzetting? Tekstsoorten in het onderwijs, in *Levende Talen* 541, 415-419.

3. Erik Kwakernaak en Aart Pouw (2000), Toetsing en vernieuwing in het vreemde-talenonderwijs. De nieuwe examenprogramma's zijn niet het einde. In *Levende Talen Tijdschrift* 1/1, 44-51.

4. Erna van Hest e.a. (2001), *Nederlandse taalkwalificaties in Europees verband. Nederlandse examenniveaus voor Frans, Duits en Engels en hun plaats op de Europese schaal van taalvaardigheid*. Enschede/Arnhem: SLO/Cito.

Hamza en Esperança, leerlingen uit 2 vmbo-T van het Spinozalyceum. Foto's: Jose Stephen.

EUROPEES TAALPORTFOLIO

TALEN in het digitale rugzakje

Annemarijke Jolmers

Het Spinozalyceum in Amsterdam startte begin

dit schooljaar met de invoering van het Europees

Taalportfolio in het kader van een landelijke pilot. Op

deze Openbare Dalton School voor voortgezet onder-

wijs gebruiken twaalf docenten het digitale taalportfo-

lio. Annemarijke Jolmers vroeg Anne Evertsen, docente

Spaans, naar haar ervaringen.

Ontdekken wat je kunt

Het Spinozalyceum introduceerde vorig jaar september het taalportfolio in vmbo-t, havo en vwo. Alle eerste- en tweedeklassers zijn voorzien van het taalportfolio. In een derde en vierde klas experimenteren twee docenten ermee. Docente Spaans Anne Evertsen werkt ermee in al haar tweede klassen. 'Al jaren volg ik de ontwikkelingen met het Europees Referentiekader en het Europees Taalportfolio. Dus toen het NaB-MVT scholen uitnodigde om mee te doen aan een pilot, heb ik geen moment gearzeld.'

Leerlingen zien nog lang niet altijd dat ze met nuttige taken bezig zijn. 'Het is nog te vroeg voor ze om de grote lijnen al te zien. Daarvoor moeten de dossiers eerst voller worden. Wel vinden ze het nu al leuk om een eigen taaldossier te hebben en met de ik-kan-zinnetjes te ontdekken wat ze allemaal al kunnen. Dat gaat niet altijd makkelijk. "Kan ik dat? Echt waar?" is nu nog een standaardvraag. Wat mijn eerste- en tweedeklassers nu ook nog niet motiveert, zijn woorden als stage, vervolgopleiding en werkgever. Maar in de toekomst zullen ze hun vaardigheden kunnen toepassen in contacten met native speakers. En dan gaat het echt leven.'

Het taalportfolio in de les

De docenten van het Spinozalyceum gebruiken het taalportfolio op verschillende manieren in hun lessen. 'Onze leerlingen zijn gewend om te werken met taken voor een bepaalde periode. Voor de spreektaak 'Uit eten' nemen de leerlingen bijvoorbeeld een rollenspel op, op video of iPod, dat ze naar mij mailen. Voor de luistertaak 'Afspraak maken' doen ze zelfstandig opdrachten in de mediatheek en maken daarvan een verslag: wat ze gehoord en geleerd hebben, wat ze lastig vonden aan de opdracht, waar ze nog meer mee willen oefenen, et cetera. Uiteindelijk slaan ze dat op in hun dossier in het taalportfolio. In het begin kreeg ik alles op papier te zien, maar sinds kort sturen de leerlingen mij een link waarin ze me uitnodigen om hun verslag te bekijken. Ik heb dus direct toegang om het te voorzien van commentaar, advies of een cijfer. Dat de uitwisseling van documenten buiten de mediathecaris en de ICT-afdeling om gaat, scheelt hun enorm veel tijd. De leerlingen slaan immers zelf hun documenten op in hun eigen taalportfoliodossier en voeren zelf het beheer. Zij bepalen wanneer ik als docent toegang krijg tot hun portfolio.'

Het is de bedoeling dat steeds meer opdrachten en materiaal uit de lesmethoden worden gekoppeld aan taken voor het taalportfolio. Anne Evertsen: 'In Nederland krijgen docenten geen ontwikkeltijd van het ministerie, maar wij willen toch iets ontwikkelen. Een voorbeeld is de nieuwe methode *ChicoChicas*, waarmee we dit jaar zijn gestart in het vmbo-t. Elke les bevat leesstukken over de Spaanssprekende landen. Dat past prima binnen Leesvaardigheid en Kennis van Land en Samenleving. De leerlingen krijgen bijvoorbeeld de opdracht een poster te maken over een Spaanstalig land. Daarvoor zoeken ze eerst in groepjes naar informatie. En al snel rolt er een poster over Mexico of Cuba uit. Ze leren daar veel van, ze kunnen het zelfstandig doen en vinden het nog leuk ook. Als je dat op een ander moment uitbreidt naar een samenvatting en een verslagje, betrek je ook Schrijfvaardigheid erbij. Dat is dan weer goed op te nemen in het taalportfolio.'

Zoeken naar de mogelijkheden

Docenten van het Spinozalyceum zijn bereid om tijd en moeite te steken in de pilot en om de ict-stap te nemen. 'Maar we zijn nog wel zoekende naar wat we precies kunnen met het portfolio. Dat is natuurlijk ook de bedoeling van zo'n pilot; kijken wat er wel en niet kan. Wat we er uiteindelijk mee willen is niet zo moeilijk: namelijk dat een leerling zelfstandig kan bepalen waar hij of zij nog aan moet werken. Een leerling kan bijvoorbeeld consta-

HET EUROPEES TAALPORTFOLIO

Nederland loopt in Europa voorop met de digitalisering van het taalportfolio voor basis-, voortgezet en beroepsonderwijs. In deze taalportfolio's kan iedereen eenvoudig zijn eigen bekwaamheid in een taal toetsen en vastleggen. Het sluit daarmee prima aan bij competentiegericht onderwijs. Het portfolio is inzetbaar als plannings- en reflectiedocument in het onderwijs en als 'talenpaspoort' op de Europese arbeidsmarkt. Leerlingen kunnen met het portfolio eenvoudig hun binnen- en buitenschoolse taalervaringen documenteren en hun vorderingen registreren. Ook kunnen zij erin bijhouden welk type handelingen zij kunnen uitvoeren en op welk vaardigheidsniveau. Het Europees Referentiekader biedt daarvoor het praktische raamwerk. Het taalportfolio is voor zijn verschillende functies opgebouwd uit een zogeheten paspoort, een biografie en een dossier. Het Europees Taalportfolio is nu digitaal beschikbaar. Het is gebruiksgereed en wordt door een aantal scholen getest tijdens een pilot die loopt tot het einde van dit schooljaar. U kunt hun ervaringen volgen via de website <www.europeestaalportfolio.nl>. Op deze website vindt u tevens alle informatie over het Europees Taalportfolio.

teren dat Gespreksvaardigheid beter moet, dat Luisteren voorlopig wel op goed niveau is, maar Lezen nog onder de maat. Docent en leerling bespreken dan samen wat de leerling kan doen om op het gewenste peil te komen. Als docent kun je met één blik op alle taalportfolio's zien hoe de taalontwikkeling van je leerlingen verloopt. Daarop kun je je programma afstemmen. Leerlingen raken er zo aan gewend om te blijven werken aan hun talen en om steeds de koppeling te maken tussen wat ze kunnen aan de ene kant en wat ze willen of nodig hebben aan de andere kant. Dat is later handig bij een stage, hun verdere studie of werk.'

Digitale rugzakje: je talenkennis je hele leven bij je

Een pilot levert natuurlijk zowel sterke punten als verbeterpunten op. Anne Evertsen vertelt: 'Het is per vaardigheid en per niveau duidelijk zichtbaar voor docent en leerling wat je moet kunnen. Het is op deze manier eenvoudiger om de leerlijn te trekken. Ook kunnen taken voor de ene taal gebruikt worden bij andere talen. Maar het allerbelangrijkste van het taalportfolio vind ik dat het iets van de leerling is. Dat maakt hun eigen verantwoordelijkheid in het leerproces zo veel groter. Dat je talen je hele mobiele leven in je 'digitale rugzakje' – want dat is het taalportfolio eigenlijk – meeneemt,

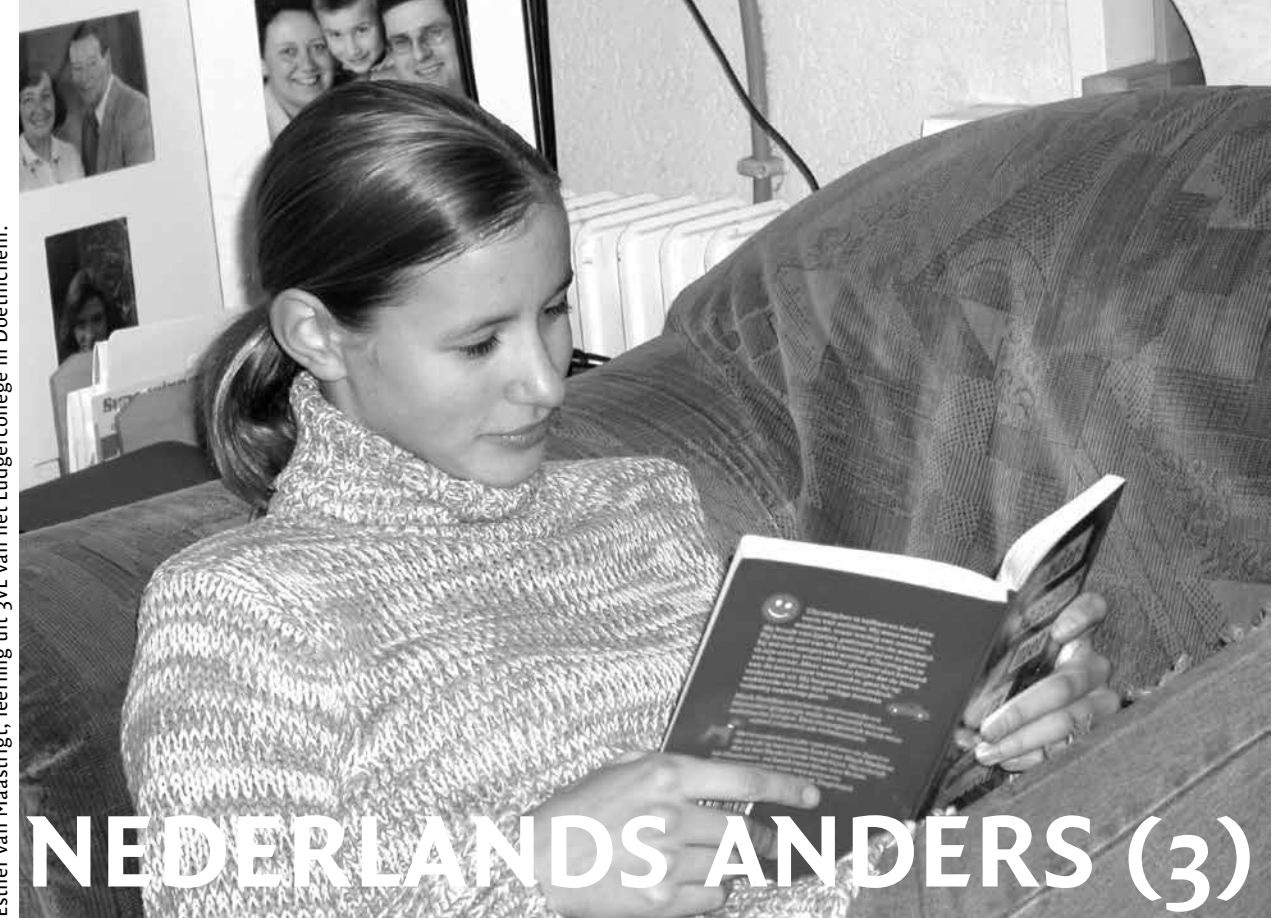

spreekt mij als talendocent natuurlijk enorm aan. En als een leerling er hier en in Europees verband reëel wat aan heeft, is dat heel sterk voor het talenonderwijs. Wat beter kan is de visuele aankleding en toegankelijkheid voor de jongere gebruikers. Die kan spannender, al zal dat wel een kwestie van geld zijn. Verder heb ik begrepen dat nog wordt gewerkt aan een digitale takenbank om met elkaar materiaal te kunnen uitwisselen. Ik hoop dat dat gaat lukken want tijd is voor docenten echt een heel belangrijke factor. We willen graag, maar het moet weinig minuten kosten. Gelukkig heeft de SLO al een aantal taken beschikbaar gemaakt.

De toekomst van het taalportfolio

Het taalportfolio moet een echt werkinstrument worden, vindt Anne. 'De uitgevers zullen echt aan de slag moeten met het afstemmen van de nieuwe methodes op de diverse niveaus. En dan niet volstaan met een flauw etiketje A2, B1. We willen taken zien die goed uitvoerbaar zijn met de ik-kan-statements én volgens de taalniveaubeschrijvingen. Wellicht worden binnenkort ook mvt-eindexamenprogramma's en Cito-examens op het taalportfolio afgestemd, zodat voor leerlingen en docenten duidelijk is waar we met de talen naartoe werken hier op school. Dan krijgt A1 Luisteren Engels op een Spaanse school uiteindelijk dezelfde waarde als op een Nederlandse school. En dan hoop ik van harte dat werkgevers en vervolgoopleidingen hun in beginsel getoonde belangstelling omzetten in echte belangstelling: "Zo leerling, jij wilt hier stage lopen. Je hebt natúúrlijk een taalportfolio, laat maar eens zien op welk niveau je Duits kunt lezen en op welk niveau je Spaans kunt schrijven. Prima, nu weet ik precies wat ik wel en niet van je kan verwachten." Dat zou toch mooi zijn?!' ■

Annemarijke Jolmers werkt voor Keijzer Communicatie, het bureau dat de communicatie voor het Europees Taalportfolio in Nederland verzorgt.

Esther van Maastricht, leerling uit 3VL van het Ludgercollege in Doetinchem.

NEDERLANDS ANDERS (3)

Jeugdliteratuur en (zakelijk) schrijven in de onderbouw

Dit is het laatste artikel in de serie 'Nederlands anders', waarin Jeroen Steenbakkers zijn ervaringen met een alternatieve aanpak voor het vak Nederlands beschrijft. Een centraal idee is de noodzaak tot docentsteun: er zijn vakonderdelen waaraan leerlingen het beste in de les werken, met een docent die helder instrueert en snel feedback geeft. Spelling, grammatica en formuleren hebben baat bij een dergelijke aanpak (LTM 91/3 en 91/5). Andere vakonderdelen zoals fictie en schrijven behoeven geen directe instructie en kunnen in projecten goed aan bod komen. In dit artikel beschrijft Jeroen Steenbakkers een aantal projecten (met successen én mislukkingen).

Jeroen Steenbakkers

In de brugklas gebruik ik twee lessen per week voor vakonderdelen als spelling, grammatica en tekstbegrip, volgens de principes van 'activerende didactiek'. Leerlingen verwerken deze stof in de les: ik geef er zelden huiswerk voor op. Ik heb dan één of twee lessen per week over voor onderwerpen als schrijven (zakelijk en creatief), jeugdliteratuur en spreken en luisteren. Deze onderdelen bundel ik in grote projecten. Leerlingen besteden ook al hun huiswerktijd (én een deel van hun zelfwerkzaamheidsuren) aan de projecten. Uitgangspunt van deze projecten is dat leerlingen goed zelfstandig kunnen werken als hun vooraf een inspirerend einddoel wordt gegeven. Dat einddoel is gedurende de project-

periode richtinggevend; het zorgt voor inhoudelijke sturing. Het einddoel en de kwaliteitseisen komen in de eerste projectles aan de orde. Leerlingen kunnen daarna zelf hun planning opstellen en hun manier van werken bedenken. Ik stel minimumeisen, geen maximumeisen. Dit stimuleert gemotiveerde en/of ambitieuze leerlingen, die vaak tot prachtige eindproducten komen.

Samenwerkend leren met projecten

Voor projecten zoek ik onderwerpen dicht bij de leefwereld van leerlingen en bedenk ik een uitdagend einddoel. Daarna 'verkoop' ik het project aan de klas. Ik let dan goed op: welke leerlingen zijn onmiddellijk enthousiast? Wie vinden het spannend? Wie hebben er geen zin in? Vooral deze laatste groep heeft aandacht nodig. Op een rustig